

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres redactie: ds H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Leist

WEZEP — L. W. G. BLOKHUIS

Psalm 85:11
Goedertierenheid en trouw
ontmoeten elkander,
gerechtigheid en vrede
kussen elkaar,

De Klaagliederen lopen uit op de vraag: Of zoudt Gij ons geheel en al verwerpen? Zoudt Gij al te zwaar tegen ons toornen?

Ongeveer dezelfde vraag horen we in de 85e Psalm: Zult Gij voor altoos tegen ons toornen, uw toorn uitstrekken van geslacht tot geslacht? Zult Gij ons niet doen herleven, opdat uw volk zich in U verheuge?

Als de HERE nooit meer van ontferming wil weten, dan, ja dan is er voor Israël geen leven meer. Maar de HERE spreekt. God geeft antwoord. Goedertierenheid en trouw ontmoeten elkander, gerechtigheid en vrede kussen elkaar.

Het karakteristieke van het Bijbelse woord, dat met goedertierenheid wordt vertaald, is dat het gebruikt wordt voor de manier waarop twee partijen in een verbond zich tegenover elkaar behoren te gedragen. Onze Bijbelvertalingen spreken van goedertierenheid en barmhartigheid. Nu is er in deze psalm sprake van de goedheid, die de HERE in zijn verbond belooft en bewijst aan allen die Hem vrezen. Eens had God tot David gezegd: Mijn goedertierenheid zal van uw zoon niet wijken, zoals Ik haar heb doen wijken van saul. De HERE beloofde aan David: Ik zal het voor u opnemen!

Maar toen Israël het leven ging zoeken bij de afgoden, heeft de HERE Zijn vrede, zijn goedertierenheid en barmhartigheid van zijn volk weggenomen. Dat is het ergste wat de gemeente overkomen kan. Zo was het in de jaren voor en tijdens de ballingschap, toen Israël klap op klap moest incasseren.

Als we de Bijbel lezen, moeten we nooit het Verbond

vergeten. De goedertierenheid van de HERE is Zijn trouw aan de gemeente die zijn verbond onderhoudt.

Nu verbindt de Psalmdichter hier deze goedertierenheid met de waarheid. Die woorden komen vaker voor in één adem. Psalm 86: Maar Gij, Here, zijt een barmhartig en genadig God, lankmoedig en rijk aan goedertierenheid en trouw. (In het O.T. kunnen we de woorden waarheid en trouw beide gebruiken om dezelfde zaak aan te duiden.) Psalm 89: Gerechtigheid en recht zijn de grondslag van uw troon, goedertierenheid en trouw gaan voor uw aangezicht henen. De HERE doet goedertierenheid, recht en gerechtigheid op aarde (Jer. 9). Wie de HERE vreest en niet veracht als „nietsen”, als onwerkelijke spoken, wie zich ook niet beroemt op menselijke wijsheid, kracht of rijkdom, maar op de HERE alleen, die zal de zegen van het Verbond ondervinden.

Psalm 85 zegt: Israël is bevrijd, maar de verlossing is nog niet volkomen. We kunnen erbij zeggen: De Nieuwtestamentische gemeente is bevrijd, maar ook vandaag is de verlossing nog niet voltooid. Als we dat zien, gaat de Psalm ons aanspreken, deze Psalm met die tweeslachtige stemming: vreugde, maar ook zorg. Het begint zo opgewekt: Gij zijt uw land goedgunstig geweest, o HERE, in het lot van Jakob hebt Gij een keer gebracht. Ja, het begint zo mooi: Gij hebt de ongerechtigheid van uw volk vergeven, al hun zonden bedekt.

Gij hebt weggedaan al uw verbolgenheid, U afgewend van uw brandende toorn. Dat is de dankbare lofzegging waarmee dit lied begint.

Maar dan. Opeens horen we een andere toon: Herstel ons, o God van ons heil, doe te niet uw afkeer van ons! De verlossing is er wel, maar ze is nog lang niet voltooid. En dan komt het antwoord op de klacht van de gemeente. „Ik wil horen wat God, de HERE, spreekt; want Hij zal van vrede spreken tot zijn volk en tot zijn gunstgenoten; maar laten zij niet terugkeren tot dwaasheid.”

Goedertierenheid en trouw ontmoeten elkaar. In zijn trouw en zijn goedheid komt onze God tot zijn volk. Heidenen hebben hun beelden, hun starre afgoden. Maar de HERE is de levende God, die trouw houdt en barmhartigheid bewijst aan allen die Hem vrezen.

Goedertierenheid en waarheid zullen elkaar ontmoeten. De HERE betoont ons zijn trouwe liefde in zijn verbond. Zijn goedertierenheid duurt eeuwig. En die goedertierenheid van boven ontmoet hier beneden de waarheid, de trouw, wanneer wij in het Verbond oprecht met de HERE leven. Wandelen in de waarheid is niet een kennis van allerlei hoge, geheimzinnige wetenschap hebben. We hoeven ook niet te zoeken naar een „waarheid achter de waarheid”. Dat is een heidense uitvinding. Wandelen in de waarheid is wandelen naar Gods wil, naar zijn gebod. U leest in het N.T. de mooie uitdrukking: de waarheid DOEN. Dat kan een heiden nooit zeggen. Maar de Here Jezus spreekt zo: Wie de waarheid doet, komt tot het licht.

Gerechtigheid en vrede kussen elkaar.

Ook „gerechtigheid” is in de Bijbel niet een bleek, algemeen begrip. Het is de gerechtigheid van de HERE, die met zijn volk een verbond heeft opgericht. God had het land Kanaän aan Israël beloofd. Daarom was het de meest rechtvaardige zaak van de wereld, dat Israël in dat land woonde en nergens anders. Daarom hebben de gelovigen ook gebeden: Red mij, bevrijd me door uw gerechtigheid. In die gerechtigheid komt de HERE voor zijn volk op, omdat Hij dat beloofd had.

In lichte en donkere dagen bleef de belofte van de Verlosser, die komen zou. De HERE, onze gerechtigheid (Jer. 23).

Die belofte is vervuld. Want onze Here Jezus Christus is gekomen. Wij dan, gerechtvaardigd uit het geloof, hebben vrede met God door onze Here Jezus Christus.

Vrede, welvaart, welzijn, glorie. God wil u dat alles geven.

Maar God geeft het uitsluitend in en door de Zoon van zijn liefde.

Goedertierenheid en rouw ontmoeten elkander, gerechtigheid en vrede kussen elkaar.

In Jezus Christus, onze Here. Waarachtig God en waarachtig mens, Die om ons mensen en om onze zaligheid is nedergekomen uit de hemel. Ons klagende hart vindt rust in het Evangelie.

KERKELIJK Leven

Gereformeerde Oecumeniciteit

Je kunt deze maand augustus met goed recht een „oecumenische maand” noemen.

Zoals mij weet vergadert daarin te Utrecht het Centrale Comité van de Wereldraad van Kerken waarover ik de vorige week schreef. En over enkele dagen komt in Sydney in Australië, de G(ereformeerde) O(ecumenische) S(ynode), de GOS, bijeen.

Ter informatie van onze lezers wil ik nu van deze laatste het een en ander vertellen.

■ wat is de GOS?

De GOS is een vergadering van afgevaardigden van kerkelijke denominaties die alle pretenderen gereformeerd te zijn.

Dat zijn er momenteel niet minder dan zes en dertig! Over heel de wereld verspreid. Samen tellen die in totaal vijf miljoen leden. Dat is zeker geen kleinigheid.

Ik wil die kerken even aan U voorstellen.

Uit Europa zenden zeven kerken afgevaardigden. Uit Nederland twee. Namelijk de (synodaal) Geref. en de Chr. Geref. Kerken.

Afrika is vertegenwoordigd met elf kerken. Zeven „zwarte”, één van „kleurlingen”, en drie „blanke”.

Tot deze laatsten behoort in de eerste plaats de „Nederduits Geref. Kerk” van Zuid-Afrika. Deze kerk is de rechtstreekse voortzetting van de Ned. Geref. Kerk die met Van Riebeeck in 1652 in Zuid-Afrika gekomen is. Ze is de grootste van alle kerken die in de GOS samenkomen.

Voorts hoort daartoe de „Gereformeerde Kerk” van Zuid-Afrika. Dat is de z.g. „Dopperkerk”. Die kerk is in 1859 ontstaan uit een „afscheiding” welke geleid werd door ds Dirk Postma, een uit Nederland afkomstige Afgescheiden dominee. Lid van deze kerk was o.a. prof. J. D. du Toit, de bekende dichter Totius. Hij is ook de man die aan Zuid-Afrika een bijbelvertaling en een prachtige psalmberijming schonk. En voorts was lid van deze kerk Zuid-Afrika's grootste zoon Paul Kruger, de „boer” die jarenlang president was van de republiek Transvaal. De „Dopperkerk” telt een kleine honderdduizend leden.

De Nederlandse (synodaal) Geref. Kerken staan met beide „blanke” kerken van Zuid-Afrika in „correspondentie”. Maar het is bekend dat men, vooral in de „Dopperkerk”, de evolutie in onze „synodale” kerken met grote zorg volgt. De „buitenverbandse” kerken hebben via hun zending in Zoeloeland een bijzonder goede relatie met de „Dopperkerk”.

Vermoedelijk zullen zich nog twee Afrikaanse kerken bij de GOS aansluiten. Namelijk de Geref. Kerk van Rhodesia en de Indiase Geref. Kerk van Zuid-Afrika.

Uit Azië zijn acht kerken in de Oecumenische synode vertegenwoordigd.

Eén uit Ceylon, één uit Japan, twee uit Korea en vier uit Indonesië.

Eigenlijk moet ik zeggen: waren vertegenwoordigd. Want de Koreaanse kerken hebben zich er min of meer van gedistancieerd. Eén van die kerken (de Kosinsynode) heeft zich namelijk uit de GOS teruggetrokken. En de andere (de Hapdong Kerk) besloot dit jaar geen afgevaardigden te zenden. Hoe de situatie in deze Koreaanse kerken momenteel ligt weet ik niet precies. Ik heb daarover wel wat informatie, maar die is niet gefundeerd genoeg om er wat betrouwbaars over te zeggen.

Behalve uit al deze kerken komen in de GOS ook nog afgevaardigden van vijf kerken uit Noord-Amerika — waaronder de ons bekende „Christian Reformed Church” — en twee uit Zuid-Amerika, namelijk één uit Brazilië en één uit Argentinië.

En ten slotte verschijnen in de grote kerkvergadering van Sydney de afgevaardigden

van twee Australische kerken en één Nieuw-Zeelandse.

Men ziet, het is een lange rij.

Over het algemeen zijn deze kerken niet groot. De Nederlandse Geref. Kerk van Zuid-Afrika en de Nederlandse Geref. Kerk zijn veruit de grootsten wat het ledental betreft.

Maar — in Sydney komen in ieder geval wel „kerkleiders” bij elkaar uit alle vijf werelddelen.

■ het begin

De eerste geref. oecumenische synode kwam bijeen in 1946 en wel in Grand Rapids. Dat is het Mekka van de gereformeerden in Amerika. Daar zijn ongeveer dertig zelfstandige geref. kerken! En, vooral, daar zijn het schitterend gelegen en voortreffelijk geoutilleerde Calvin-College — een onderwijsinstelling die zo ongeveer tussen ons gymnasium en de universiteit in staat — en het Calvin-Seminary, de Theologische School van de chr. gereformeerden in Amerika.

Reeds vóór de tweede wereldoorlog was meermalen gesproken over de wenselijkheid van zo'n oecumenische synode. Calvin zou er dolgraag een hebben zien samenkomen. De grote dordtse synode was er een. Maar later is het er nooit meer van gekomen er een saam te roepen. Tussen de twee wereldoorlogen werd er door gereformeerden in Nederland, Zuid-Afrika en Noord-Amerika meermalen om gevraagd. Maar pas in 1946 kwam het er eindelijk van.

Deze eerste GOS was maar een bescheiden begin. Drie kerken waren erop vertegenwoordigd: de Geref. Kerken van Nederland, de Geref. Kerk van Zuid-Afrika en de Chr. Ref. Church van Noord-Amerika. Meer niet.

Deze synode stelde zich op de grondslag van de geref. belijdenisgeschriften.

Voorts sprak ze uit dat ze inderdaad een synode was: de genoemde kerken waren er wettig in vertegenwoordigd.

Tegelijk bepaalde ze evenwel dat haar besluiten niet automatisch bindend zouden zijn voor de kerken die afgevaardigden daar naar toe hadden gezonden. Deze kerken moesten zelf beslissen of ze die besluiten voor hun rekening wilden nemen.

Het doel van de synode werd als volgt omschreven:

uiting geven aan de eenheid in Christus; zoeken naar wat het meest bevorderlijk was voor de algemene opbouw van de kerk; getuigenis geven aan andere kerken en de wereld.

Aan deze synode — ik was daar uiteraard zelf niet bij — houd ik vooral twee herinneringen: een slechte en een goede.

Die slechte is de volgende: De afgevaardigden uit Nederland hadden behalve andere paperassen ook de beroemde, beruchte leeruitspraken over de doop en het genadeverbond van hun synode naar Grand Rapids meegenomen.

U weet wel die welke wij als vertolking van een „Goddelijke waarheid” moesten aanvaarden, die daarna werden „vervangen” door andere en die ten slotte „ter zijde werden gesteld” met de verzekering dat ze toch wel goed waren geweest.

Die besluiten werden door de Nederlanders aan deze synode voorgelegd met het verzoek ze als goed gereformeerd te kwalificeren en haar instemming daarmee te betuigen.

En zo waar: deze synode liep er in!

Als je je goed realiseert wat deze synode in dit opzicht deed moet je — vijf en twintig jaar na dato — wel toegeven dat dit besluit een daad van hoog oecumenisch gehalte is geweest. Een beslissing van wereldwijde betekenis. Een stralend licht in de wereldomvattende gereformeerde gemeenschap. Een beslissing die van onvoorstelbaar grote betekenis was voor de opbouw van de wereldkerk in onze apokalyptische tijd.

Ik kan daar nog bij vertellen wat met deze beslissing in Zuid-Afrika gebeurde. Toen de Zuidafrikaanse afgevaardigden dit besluit van de eerste oecumenische synode aan hun kerken bekend maakten hebben deze gezegd: De oecumenische synode kan ons nog meer vertellen! Wij moeten van die nederlandse leerbeslissingen niets hebben. Wij verwerpen die. De „Dopperkerk” werd zo de enige gereformeerde kerk in de wereld die de leeruitspraken van de jaren veertig uitdrukkelijk verwierp.

Is het een wonder dat vele „vrijgemaakte” emigranten in Zuid-Afrika zich afvroegen of zij het recht hadden tegenover deze Dopperkerk „eigen” kerken te instituëren.

■ een „verontruste” synode

Maar zoals ik zei: ik houd ook een goede herinnering aan deze kerkvergadering.

In de kerk liggen evenals in alle sectoren van het menselijke leven de goede en de kwade dingen soms wonderlijk door elkaar.

Ook daarin kun je met een zwart-wit-schema niets beginnen als je een eerlijke balans wilt opmaken.

Die goede herinnering bestaat in een soort „getuigenis” dat deze synode aan het eind van haar vergaderingen tot „kerk en wereld” deed uitgaan over het Schriftgezag.

Deze synode — ze had wat dit betreft inderdaad een vooruitziende blik — maakte zich ernstig ongerust over het proces van ondermijning van het Schriftgezag dat, ook in z.g. Christus belijdende kerken, op gang was gekomen en naar het zich liet aanzien daarin steeds verder zou voortvreten. En voor dit kwaad wilde ze waarschuwen. Ze deed dat, zoals ik zei, in een getuigenis dat groten-deels door prof. Berkouwer werd ontworpen.

Ik zal daar enkele gedeelten uit citeren:

„De Gereformeerde Kerken slaan met bezorgdheid gade de groeiende afkeer van het enige en onwrikbare fundament, nl. het gezag van de Heilige Schrift... Een der meest verontrustende tekenen in de geschiedenis der kerk is wel, dat deze tegenstand zelfs in de boezem der kerk gevonden wordt. Niet alleen wordt in de wereld van het ongeloof een scherpe kritiek geoefend op de Heilige Schrift, maar zelfs van de zijde van hen, die de naam van Jezus Christus belijden wordt het gezag op zodanige wijze bedreigd, dat het uitzicht op Hem van wie de Schriften getuigen, in menig opzicht wordt verduisterd.

Van verschillende zijden wordt het Woord Gods steeds meer van zijn waarde beroofd door de beschouwing, dat ze geheel of deeltelijk de vrucht is van menselijke overleggingen en gedachten. En hoewel de kerk de wondervolle leiding des Heiligen Geestes erkent, die van mensen gebruik gemaakt heeft, waarschuwt zij niettemin tegen elke poging om het werk van de Heilige Geest te verduisteren door ook maar in de geringste mate te aanvaarden, dat we in de Schrift te doen hebben met een menselijk feilbaar getuigenis van de Goddelijke Openbaring, hetgeen een aanval betekent op het heerlijke werk van de Geest Gods en de zekerheid van het kinderlijk geloof ondermijnt.

Moge de oude belijdenis van het gezag der Heilige Schrift, zoals we dat omschreven vinden in onze belijdenisgeschriften, de nodige waarschuwing en vermaning bieden, tegen al zulke pogingen uit het verleden of heden. Onze Heiland zelf heeft in de grote verzoeking aan het begin van zijn publieke dienst de aanvallen van Satan weerstaan met een beroep, niet op de grote gedachten van zijn diepe hart, maar op het geschreven Woord van zijn Vader, dat Hij gebruikt heeft als een schild in de verzoeking. De kerk schame zich niet om — zij het slechts van verre — de voetstappen van haar Here op dit pad te volgen en zo te weerstaan de grote verzoeking van de wereldgelijkvormigheid en haar taak te volbrengen van dag tot dag.”

Prof. Berkouwer heeft blijkens dit stuk scherp gevoeld welke onheil de kerk bedreigde.

Met de synode behoorde hij toen voluit tot de „verontrusten”.

Helaas heeft dit getuigenis het kwaad niet kunnen keren. De ondermijning van het Schriftgezag ging sinds 1946 onverminderd voort.

En nu is er nota bene juist in verband met het Schriftgezag een crisis ontstaan in de GOS.

Daarover een volgende keer.

KAMPEN

C. VEENHOF

Dat einde van het orgelspel heeft me altijd diep gepakt. Ik moest er later nog aan denken wanneer op een kerkhof een afgeknotte kegel een ontijdig afgesneden leven symboliseerde. Net zo abrupt eindigde ook dat orgelspel. Als bloemen, in de knop gebroken.

Ergens zat ook een stuk amusement in dat pakket gevoelens. Op onze verjaardagsfeestjes was namelijk de stoelendans het hoogtepunt van onze gepaste vreugde. U kent de stoelendans toch? Het is de enige dans, die Calvijn onze jeugd toestond. Een aantal liederen, tesamen vormende de feesthoudende menigte, wandelt tijdens de klanken van een piano of ander muziekinstrument in ganzenpas rondom een blok ruggelings geplaatste stoelen. Houdt de muziek nu plotseling op — en dit behoort op het minst geschikte moment te zijn wil het leuk zijn — dan heeft iedere gast het recht en de plicht op de naastbijstaande stoel te gaan zitten. Daar komen natuurlijk verwickelingen van. Daar moet je even alle beleefdheid vergeten. Daar moet je even obligaats-egoïstisch zijn. Maar wanneer alle gelach verstomd is, staat één speler overeind — want er was een stoel minder dan het aantal deelnemers opgesteld! Die overscharige speler is uitgerangeerd, moet zich als muurbloempje terugtrekken. En voor de volgende ronde begint, wordt er een stoel van het blok weggenomen. Het opvallende is dat dit spel niet als een nachtkaaars uitgaat, maar dat de spanning toeneemt naarmate de spelers afnemen. Als u het niet kent moet u het vandaag nog proberen. Maar pas op, dat u niet het hele weekend doorgaat!

Welnu. Zo ongeveer eindigde het orgelprelude in dat dorpskerkje. De meeste mensen zāten dan, maar als het orgel plotseling zweeg keek je wel gespannen rond of er ergens een kerkganger overschoot, die dan tegen de muur zou moeten. Vooral omdat dit plaatsnemen zo tergend plechtig ging, dat je de zwarte mannen wel luidkeels zou willen aanvuren.

—o—

Zeg nu niet dat dit verschijnsel uit de oude doos is en met vandaag niets te maken heeft. Het komt wel degelijk nog voor: dat een kerkeraad binnenmarcheert op een moment, dat de gemeente daar bepaald niet voor gereed is. De voorbereiding tot de sabbath is dan blijkbaar nog niet voltooid. De organist, die juist midden in een psalm- of gezangmelodie zit, moet maar haastig ergens afknopen. Cetera desunt, de rest ontbreekt, prevelt hij dan nijdig. En voor de kerkgangers is deze sensatie al even onbevredigend: de onbehoorlijke schok tussen passief wachten en actief meedoen is onaangenaam. Het effect van de stoelendans kan in deze omgeving niet alleen vrolijkheid maar ook ergernis geven.

Persoonlijk heb ik daarom al tientallen jaren de afspraak met mijn kerkeraad: dat ik zelf op de juiste tijd let. Voor de aanvang wordt de telefoon-tijd opgenomen. Die wordt tijdens het prelude in het oog gehouden. Op het juiste moment wordt het orgelspel afgesloten, waarbij eerst een nette climax en mogelijke anticlimax kunnen worden ingebouwd. Wie het voorspel bewust ervaart kan duidelijk aanvoelen: dat het slot (dat is de aanvangstijd van de eredienst) aanstaande is. De kerkeraad komt pas dan binnen, wanneer het prelude is afgesloten; weet trouwens, dat hij daar op aan kan. Dit alles inclusief het recht om 10-20 seconden speling te nemen terwille van een muzikale afronding of terwille van het plaatsnemen van gasten.

De gehele gemeente kan weten, dat op dit

moment praten geen zin meer heeft; dat de samenkomst een hogere zin krijgt. Ook weet ieder, dat een kerkdienst op tijd begint. Want wordt er nu en dan geknoeid met de aanvangstijden, dan krijgt ieder ordelijk mens ongelijk — en ieder onordelijk mens heeft het recht aan zijn kant.

Wat zegt u: waarom een kerkdienst precies op tijd „behoort” te beginnen? Ik dacht: omdat het geen vergadering van de kippenfokkersclub betreft — maar een samenkomst van de Heere met zijn volk. Wanneer de Heere Zelf, bij monde van zijn ambtsdragers, ons op een bescheiden tijd ontbiedt hebben we daar tijdig te zijn. Dacht ik. En wie dat anders wil stellen vergeet, dat niet de kerkeraad maar de Heer der kerk gastheer is. Dacht ik.

—o—

Blijft over de vraag, hoe de gemeente die tijd voor de aanvang passeert. Zij kan er een stoelendans van maken — maar beter niet. Kuyper zei van die tien minuten: dat hier een gezonde gemeenschap der heiligen kan worden beoefend. En wanneer rechts en links groeten worden gewisseld, naar gezondheid wordt geïnformeerd of dingen besproken, die de voorbereiding tot de eredienst niet bedreigen — dan zal dat best goed zitten.

Helaas zit dat niet altijd zo goed. Er wordt ook gepraat, gekletst soms, over onnozele dingen. En er wordt wel eens vergeten, dat wij in het huis Gods zijn, dat een huis des gebeds zou worden genoemd. Berucht is de historische zuster uit de Amsterdamse Jordaan, die in de Westerkerk, toen het orgel plotseling zweeg, nog net haar dove buurvrouw in het oor schreeuwde: maar wij braaien ze altijd in de boter!

Persoonlijk vind ik die luidruchtige conversatie altijd een zware opgave. Om in het prelude te verwerken, bedoel ik. Van een organist wordt verwacht dat hij de tijd, waarin de gemeente zich verzamelt, op gepaste wijze met orgelmuziek vult. Met „gepast” wordt bedoeld: geen los zand van vrome klanken, maar een klinkend brok muziek. En wordt er nu zacht gespeeld, dan kan een speler zijn muziek nauwelijks horen en controleren; terwijl het hem onevenredig veel inspanning kost, zijn gedachten te ordenen en in klank om te zetten. Speelt hij wat sterker, dan wordt ook het gepraat luider en luider. Wisselt hij sterk en zwak af, dan veroorzaakt hij het stoelendans-effect, respectievelijk het braaien-in-de-boter-effect. Persoonlijk ben ik onlangs door een jonge broeder vriendelijk vermaand: dat ik met mijn climax in het prelude vermoedelijk het geraat trachtte te overstemmen, hetgeen me nog al kwalijk werd toegerekend...

Maar een van mijn collega's, hij zal wel Jansen heten, speelde het beter. Toen zijn instrument, gevoegd bij zijn inspiratie, transpiratie en concentratie, niet verder tegen het wassend rumoer der volk'ren bestand was, sloot hij zijn prelude met een authentieke cadens af en ging bij zijn vrouw in de kerk zitten. Dat was dat. En van dat moment af bleef de gemeente in een beklemmende stilte de laatste minuten van de stoelendans omzitten krijgen.

Conclusie: laten we samen Israëls Heer, de rotssteen van ons heil, met eer, met Godgewijde zang ontmoeten. Niet omdat het orgelspel zo belangrijk is. Maar omdat we op heilige grond staan.

Maar houdt de stoelendans alstublieft thuis in hoge ere!

VIERHOUTEN — D. W. L. MILO

Stoelendans

Vandaag een niemendalletje. Over de voorbereiding tot de kerkelijke eredienst. Wanneer u al met vacantie bent, mist u er niets aan. En als de voorbereidingen voor uw vacantie alle tijd en aandacht vragen, kunt u het rustig laten liggen. Maar bent u al met vacantie geweest, en mocht u zijn opgevallen hoe eerbiedig buitenlandse gemeenten kunnen samenkomen om haar Heer te begroeten, dan zal het u misschien toespreken.

Uit mijn kleuterjaren herinner ik me een dorpskerkje, waar ik een enkele keer gast mocht zijn. Voor mij was de predikant nog de man, die op weinig onderhoudende wijze de perioden van orgelspel aan elkaar praatte. En in dat dorpskerkje speelde een organist voor de dienst enkele bagatellen. Niet feilloos; want toen ik de eerste muzikale overtredingen, de zogenaamde kwintenparallellen, had ontdekt, meende ik het geheim van zijn muzikale expressie te hebben gevonden.

Maar mijn gespannen luisteren naar deze orgelende klanken hing samen met de plichtmatige anticlimax: zodra de deur van de kerkeraadskamer eerbiedig pie-ie-iep zei, tilde de organist handen en voeten van zijn klavieren op — en een hoorbare stilte viel in. Want the saints go marching in, de stoet der heiligen marcheerde binnen.

UTRECHT — H. LANGERAK

Het Brandoffer¹⁾

„We weten allen welke misdaden gepleegd zijn. Ze zijn zo groot dat ze eenvoudig buiten de grenzen van menselijke rechtspraak en verzoening vallen.

Met deze woorden begon dr Kurt Scharf, de toen 60-jarige opvolger van de oude bisschop Dibelius, Raadsvoorzitter der Evangelische Kirche in Duitsland, zijn antwoord aan een journalist die hem sprak over de verschrikkingen van het Hitlerregiem en het vraagstuk van schuld en boete van het duitse volk.

„Misschien, zo ging hij verder, „is het juist daarom zo moeilijk enkelen of het gehele volk de schuld aan te rekenen. Als geestelijke weet ik bovendien dat zich het proces van inzichten en bekering in de stilte afspeelt. Ik waarschuw dan ook tegen een al te haastig oordeel over de wijze waarop het duitse volk met z'n jongste geschiedenis in het reideel.”

Inderdaad, ons oordeel, stel dat we oordelen wilden, mag niet te haastig zijn. Het zou op vele feiten moeten worden gebaseerd, maar het zou altijd onvolledig zijn en dus niet rechtvaardig.

Maar we behoeven niet te oordelen om toch, mede dank zij de aangrijpende tendens-novelle „Het Brandoffer” van Alfred Goes, bezig te zijn met de benauwende vraag van de schuld aan de moord op zes miljoen Joden.

Want die schuld is er dan toch maar. En schuld moet betaald of verzoend worden.

Natuurlijk is er veel meer gebeurd dan de vernietiging van Joden tijdens de laatste wereldoorlog. Er zijn naar schatting ook zes miljoen niet-Joden in concentratiekampen omgekomen, maar de misdaad op het oude bondsvolk be-

gaan, is toch iets anders. Immers de mannen en vrouwen uit de kampen, ze hadden op één of andere manier de oorlogsvoering te maken. Ze hadden gesaboteerd of iets dergelijks, dus hadden ze iets gepleegd dat onder die omstandigheden als misdaad kon worden aangemerkt. Kon, zeg ik, want ook in de beoordeling van die feiten was onbeschrijfelijk veel onrecht. Maar dat is er nu eenmaal altijd als de oorlogsmachine rollen gaat.

Wie oorlog ontketent, maakt een lawine los van misdaden die niemand kan tegenhouden. Maar de liquidatie van de Joden, die had in wezen niets met Wereldoorlog twee te maken. Zij was een misdaad apart.

Over deze misdaad en over schuld en boete gaat het in het boekje dat ik bespreken wil, de novelle „Het Brandoffer”.

Eerst iets over de schrijver. Het is Alfred Goes, die in 1908 te Württemberg werd geboren. Zijn vader was predikant en de zoon volgde zijn voetsporen.

Van 1930 tot 1954 stond hij als dominee in zijn geboortestad. Tijdens de oorlog werd hij voor de geestelijke verzorging naar het oostfront gezonden.

Vanaf 1934 schrijft hij. Van zijn hand verschenen gedichten, essays, toneelstukken en novellen. In 1953 ontving hij een bijzondere prijs voor zijn poëtisch werk en sindsdien wijdt hij zich uitsluitend aan de literatuur. Zijn oeuvre kenmerkt zich door een groot medelijden met de vervolgde mens, met de mens in nood.

In „Het Brandoffer” zijn dat de Joden in een klein Duits stadje.

De hoofdpersoon in het boek is Frau Walker, een slagersvrouw. Zij is niet de ik-figuur, dat is de man die bij haar op kamers woont en die werkt bij de Staatsbibliotheek.

Hij vertelt ons wat hij bij gedeelten verneemt van Frau Walker; wat hij leest in een brief en wat hij verder verneemt door informatie.

En zo krijgen wij een episode uit het leven van deze slagersvrouw te horen zo hartverscheurend dat zij alleen te lezen is met een sterk gevoel van schaamte en grote ontroering.

„Als die geschiedenis met die kinderwagen er niet bijgekomen was, zou ik het misschien niet gedaan hebben.”

Zo begint het. De kostganger heeft op een avond een vergadering van „Pro Israël” bezocht, een vereniging die het zich tot taak heeft gesteld een basis te leggen voor herstel van de geschonden betrekkingen met Israël.

Tot zijn verwondering ziet hij er Frau Walker, waar hij nog maar kort in huis is, en na afloop wandelt hij met de oudere vrouw naar huis terug.

Thuisgekomen praten ze in haar kamer nog wat na en dan valt zijn oog op een hebreuws bandje in haar boekenkast. Als hij informeert naar de herkomst van het boek, raakt Frau Walker aan de praat.

Tijdens de oorlog, haar man was in militaire dienst, werd haar bedrijf van hogerhand tot Jodenslagerij gemaakt. Dat hield in dat vrijdagsavond van vijf tot zeven de Joden in huis wondel terecht konden.

Het uur was zo gekozen omdat een religieuze Jood, niet, dan met groot verdriet, op die tijd de deur uitgaat. Het was immers het begin van de Sabbat.

Iedere vrijdagavond komen daar voortaan de slechtgeklede, sterk vermagerde, van angst bezeten mannen en vrouwen hun minieme, zeer willekeurig verstrekte rantsoentje halen.

Vaak gebeurt het dat er om dezelfde tijd S.A.-mannen binnenstappen die er een sadistisch plezier in hebben de aanwezige klanten op de gemeenste manier te sarren, te beledigen en te bedreigen. Zij laten er nooit enige twijfel aan bestaan dat er voor Joden geen redding mogelijk is en verlaten de slagerij altijd met de uitroep: Juda verrecke.

Onder de regelmatig komende klanten is er ook een rabbijn. Bij binnenkomst pleegt hij te groeten met het woord: Sjalom.

Als na enige tijd de klanten inzien dat de slagerin te vertrouwen is en ook de rabbijn dat meent, gaat deze laatste na zijn vredegroet door met spreken en Frau Walker begint: „het is een gebed of een bijbelgedeelte; en iedereen neemt deel. Mijn winkel is nu hun synagoge. Ik hield me heel stil en legde mijn mes neer.”

Op een avond, de rabbijn heeft zojuist een

zegenend gebaar gemaakt, komen er vier vreemde bezoekers binnen.

„Heil Hitler” schreeuwt de aanvoerder. „Wat is hier te doen?”

Als versteen van schrik blijven de klanten in een soort trance staan. Niemand kan tot de werkelijkheid komen.

„Hé, smous, geef antwoord, is het hier een jodenbordeel of een kerk?”

„Ik ben dr Ehrenreich”, zegt de rabbijn.

„Een Jood ben je. Een rodjood. Wat voer je hier uit?”

„Ik bid.”

„Daar krijg je geen gram worst meer mee tussen je tanden.”

„Ik bid niet om brood, ik bid om mensen.”

„Dat heb jij wel nodig.”

„Dat hebben we allemaal nodig.”

„Als je mijn naam maar niet in je knoflookbek neemt, rotjood.”

Het is de laatste avond dat de rabbijn in de winkel is geweest.

Naarmate de oorlog langer duurt wordt het triester en triester in deze kleine winkel. Tot de avond aanbreekt van de zestiende oktober. Als de winkel vol staat stapt een dronken Untersturmführer van de S.A., een reus van een kerel, de slagerij binnen, vergezeld van een mindere.

Hij wil wel eens lol hebben.

Hij slaat een oude man het pakje uit de hand: „Niet zoveel vreten jij smous. Anders ben je te zwaar voor de hemelreis.”

Als tenslotte zijn metgezelt hem tot de orde roept, schreeuwt hij: „Quatsch, quatsch met peren. Dat is toch aardig van me dat ik ze er hier zo'n beetje op voorbereid dat ze binnenkort door de Schara daar met die dikke buik, (hij wijst naar mevr. Zalewsky, een Jodin, die spoedig moeder hoopt te worden) mij niet dankbaar is als ik haar zeg dat ze geen zorg om luiers hoeft te hebben? Nou Sara, niet dan?”

De mannen verdwijnen.

's Avonds na sluitingstijd brengt mevr. Zalewsky haar kinderwagen bij Frau Walker. „Ik zal hem toch niet nodig hebben.”

Als de slagerin haar uitlaat, het is een herfstnacht vol sterren, hoort ze de laatste woorden van de wanhopige vrouw: „En God sprak tot Abraham: Zie je de sterren? Kun je ze tellen? Zo groot zal...”

Haar stem gaat verloren in de nacht.

Als Frau Walker daarna de kinderwagen beziet dan weet ze het: „Als het zo is, dat een vrouw die een kind verwacht, de kinderwagen moet weggeven omdat men over haar en haar kind een redeloos doodvonnis heeft uitgesproken, als zoiets in de wereld bestaat, dan komt het nooit meer goed. Het evenwicht is verstoord, het zal verstoord blijven. Er is eigenlijk niets meer mogelijk dan dit: dat alles grondig wordt opgeruimd door het vuur.”

Het is voor Frau Walker te veel geworden. Diezelfde nacht, de kostganger verneemt dit gedeelte van een ander. loeien de sirenes. De mensen vluchten hun huizen uit naar de openbare schuilkelders.

Een Jood wordt doorgestuurd. Mensen met een Jodenster, die hebben geen schuilplaats nodig.

Als de man in zijn angst enkele straten doorloopt, passeer hij de slagerij van Walker, die hij kent en kijkt er naar binnen.

Hij ziet dat het achterhuis in lichterlaaie staat en dat er in de voorkamer een vrouw bewegingloos aan de tafel zit.

Hij bedenkt zich geen ogenblik, trapt de deur open en sleurt de vrouw uit de kamer de straat op. Op veilige afstand van het huis legt hij haar neer en dekt haar toe met z'n jas.

Als hij enkele straten verder zich herinnert dat op z'n jas de jodenster te zien was, rent hij terug om die van de jas af te trekken.

Frau Walker herkent hem. Dan hoort hij haar zeggen: „Hij heeft het niet aanvaard.”

„Wat, niet aanvaard?”, vraagt de man. „Het brandoffer.” „Wie?” „God, Hij, heeft het niet aanvaard.”

Als na de oorlog de slagerij heropend wordt, kan men daarover in de krant een advertentie vinden. En wat nooit gebeurt in een annonce voor worst- en vleeswaren, er staat een tekst bij: Exodus 2 : 3.

Als de kostganger lange tijd later in één van de kasten een oude krant vindt en zo'n oog valt op de naam Walker, leest hij de annonce.

¹⁾ Het Brandoffer, novelle door Alfred Goes.

Hij meent eerst dat de tekst er niet bij hoort. Wat hebben worst- en vleeswaren met Exodus 2:3 te maken? Als hij de tekst leest: „En het braambos brandde en het werd niet verteerd” weet hij zeker dat Frau Walker haar brandoffer nog altijd niet aanvaard weet. Het offer van een slagersvrouw die zichzelf in de vurige over werpt om de vreselijke schuld van haar volk te vereffenen is niet voldoende.

De schrijver zegt: „Hij, de Enige, Die de schuld gedelgd zou kunnen achten, Hij heeft geen behagen in brandoffers of het vette der rammen maar in een gebroken hart en een verslagen geest.”

Ik meen dat dit boekje, evenals het litteken dat de slagersvrouw in haar gezicht heeft overgehouden van de brand, een teken is. Een teken dat ons zegt dat er toch iets gaande is in Duitsland. Daar waar het Wirtschaftswunder miljoenen geeselijk afstompt, is er ook de inkeer en het zelfonderzoek. Is

er de vraag naar de schuld en is er de boete. U moet dit boekje lezen. Lezen ook om onze schuld, de schuld van de kerk. Want wie heeft geen schuldgevoel als hij bedenkt het weinige dat we doen konden en het heel weinige dat we tenslotte deden?

Was er dan niemand onder ons wiens gebed deze berg opnemen kon en in de zee werpen? Is ons geloof toch te klein gebleken om iets te doen, wat dan ook, toen we de eerste met een ster getekende medemens zagen gaan, als aas voor de wolven?

Eén ding is zeker, we zijn niet klaar met alleen maar te spreken over de duitse schuld. Er is in deze wereld altijd gemeenzaamheid in de schuld. Zelfs aan de meest onterende misdaad.

Gelukkig, van de schuld is af te komen. Want de vraag is tenslotte niet of God het eigen offer van een slagersvrouw aanvaardt, maar of de mens het kruisoffer van een timmermanszoon belijdt als het enige en afdoende offer voor zijn zonden.

lijk overheen lezen. Als ik het goed begrepen heb wil dit boekje een bondige, puntige samenvatting geven van de mondelinge toelichting die de catecheet aan zijn catechisanten geeft. En met hem geloof ik dat dit boekje een goed hulpmiddel is voor de jonge leden van de kerk zich de catechismus eigen te maken.

Omdat ik de idee van een boekje als dit zo voortreffelijk vind heb ik het nauwkeurig doorgelezen en ik wil er nu enkele opmerkingen over maken in de hoop dat de schrijver en de gebruikers ervan er iets aan hebben en de eerstgenoemde bij een heruitgave, die zeker komen zal, er zijn winst mee kan doen. Terwille van de korthed schrijf ik wat apodictisch. Maar dat nemen auteur en gebruikers wel voor lief. We kennen elkaar.

Bij „troost” wil ik er op wijzen dat dit woord in het oud-nederlands steun, stut, betekent. Denk maar aan het: Uw stok en Uw staf die vertroosten mij. Lang geleden schreef Lantermans in G.T.T. een boeiende studie over dat woord. Inderdaad is de troost waarover Zondag 1 spreekt **enig**. Minder juist is het te zeggen: de troost is **totaal**. De schrijver bedoelt daarmee aan te geven het alomvattende van de troost: lichaam en ziel, voor deze tijd en de toekomstende. Ellende, verlossing en dankbaarheid zijn geen levensstukken maar leerstukken zegt de schrijver. Hij bedoelt ermee te zeggen dat deze „stukken” niet achter elkaar maar in onlosmakelijk verband met elkaar worden „gekend”. Zou het niet beter zijn te zeggen dat het geen „leerstukken” zijn — dat is te intellectualistisch — maar werkelijkheden, om er daarna op te wijzen dat ze alleen in onverbreeklijke eenheid worden „gekend”. „Stomme” zonde-schuld is niet mooi. Zonde is slecht en dwaas. Op pag. 4 zou ik liever lezen: Zo hangt het een met het andere onlosmakelijk samen, dan: onvoorwaardelijk. Bij wedergeboorte zou ik graag op eenvoudige wijze D.L. III/IV, 17 weergegeven willen zien. Het werk van de Middelaar kan men kort en goed samenvatten in de twee zinnen: Hij heeft alles geleden wat wij hadden moeten doorlijden en Hij heeft alles gedaan wat wij hadden moeten doen. (7) Zou het bij zonde niet nodig zijn erop te wijzen dat ze ook anomia, overtreden der wet is. (8) Het woord evangelie is goede boodschap, blijmare, een woord waarin dat wat het woord aanduidt niet alleen benoemd maar ook metterdaad geschonken wordt. (8) Is bij inlijving niet vooral te denken aan het in het lichaam (van Christus) worden opgenomen: „inlichaming”. Denk aan 1 Kor. 12. (10) Bij geloven zou ik er graag op gewezen zien dat zich dit geheel en al concentreert op een Persoon. Het is geloven in God, in Christus. Het is metterdaad „hèëmin”: iemand voor waarachtig houden. De christelijke religie concentreert zich niet om een stel waarheden maar om een levende Persoon. We geloven in het woord Schriften omdat het uit de mond van die Persoon komt en Hij zelf daarin naar ons toekomt en er ons mee aangrijpt. Ik zou op blz. 12 liever spreken van evolutionisme dan van evolutie: zie de Chr. Enc.² sub voce. Bij twijfel zou ik er met een enkel woord op willen wijzen dat het geloof wel steeds aanvochten wordt. „Voorzienigheid” is een stoïsch begrip dat veel misverstand wekt. Het suggereert bovendien een „eigenschap” terwijl een werking een daad van God wordt bedoeld: onderhouden, leiden, regeren, in de Schrift ook vaak scheppen genoemd. (13) Bij Zondag 19 is het vooral tegenwoordig van belang er op te wijzen dat God door Christus als — d.i. in zijn „ambt” van — Hoofd der Kerk alle dingen regeert. Voorts: Christus is, zo zegt Calvijn, de spiegel waarin wij onze verkiezing zien. Op pag. 20 zou ik liever lezen: de grenzen der kerk

Boekbespreking

De Gezonde Leer; Enkele notities bij de Heidelbergse Catechismus door ds O. Mooiweer. Te verkrijgen door storting van f 2,— op gironummer 1144525 van T. Hilverda, Rozenstraat 40, Enschede.

Ds Mooiweer houdt zich intensief bezig met de catechisatie. Dat is een goed en vooral tegenwoordig een noodzakelijk ding. Vader Brakel schreef in zijn „Redelijke Godsdienst” een paar eeuwen geleden het behartigenswaardige woord, dat hij niet kon begrijpen hoe een dominee rustig zou kunnen sterven als hij zich niet met alle kracht en zorg op het catechiseren van de kerkjeugd had toegelegd. Vooral in onze dagen, nu het er met het „godsdienstonderwijs”, vooral op de middelbare, de „secundaire” scholen, dikwijls droevig voorstaat, krijgt de catechisatie steeds groter betekenis en vraagt ze steeds meer inspanning en voorbereiding.

Zoals ieder die van de kerkelijke situatie in ons land een beetje op de hoogte is weet staat het er globaal genomen juist met dit kerkelijke onderwijs heel droevig voor. Een jaar of tien geleden vertelde mij een hervormd predikant uit een grote plaats in het zuiden dat hij het catechiseren had gestaakt. Er kwam niemand meer. Een collega van hem uit Amsterdam deelde mij in dezelfde tijd mee dat hij en zijn ambtsbroeder van de genabuurde wijk aan alle „meelevende” gezinnen een circulaire had gezonden bij de aanvang van een nieuwe cursus met het dringend verzoek de kinderen naar de catechisatie te sturen. Het resultaat was dat er uit de vele duizenden kerkleden tellende wijken op het aangegeven uur ongeveer veertig jongelui verschenen. En, zo verzekerde hij mij, langer dan één jaar houden we ze nooit. Bij een synodaal predikant in Amsterdam kwamen er een paar jaar geleden van een bepaalde leeftijdsgroep op het eerste uur in het najaar twee jongens opdagen en op het tweede één. Die had hij toen maar naar een collega gestuurd.

In het Friesch Dagblad komt af en toe een verhaal voor van, laat ik maar zeggen: een leek, die de naam Gurbe draagt. Hij is even origineel als mijn vriend de dominee van Hakvoorde. Een tijd geleden las ik in dat blad het volgende verhaal over Gurbe:

„Gurbe heeft bij zijn jongste bezoek aan de familie in de Randstad nóg een ervaring opgedaan. Of nog beter gezegd een verhaal, geheel op waarheid gegrond en in overeenstemming met de algemeen menselijke ervaring.

De eerste fase: niemand behoeft meer iets te leren. Dat was een belangrijke stap vooruit. Dat je wat uit het hoofd moest leren voor de catechisatie, dat was iets van de vorige eeuw. Het behoefde niet meer, zo zei de dominee, omdat hij de eer aan zich zelf hield: ook als hij wel iets opgaf om te leren, gaven

velen aan die opdracht géén gevolg.

Tweede fase: de vroegere catechisatie werd een discussie-uur, waarop gepraat werd over de onderwerpen, die de jeugd zelf opgaf. Dus over drugs, sport op zondag, dansen, Vietnam en over de vraag, waarom alle kerken niet tot één kerk gemaakt worden.

Derde fase: omdat zo'n discussieavond over vrije onderwerpen een volkomen vrijblijvende zaak is, was iedereen het er over eens, dat er geen verplichting was, om geréglé te komen. Je kwam alleen, als het onderwerp je interesseerde.

Vierde fase: eerst ging het met de belangstelling heel aardig, al moest je toegeven, dat een bepaalde, laten we zeggen operationele groep deelnam aan de discussie en anderen hun mening alleen later toevertrouwden aan de naaste kennissen. Maar opeens was het, alsof de klad er inkwam. Daar vind je geen verklaring voor, maar de aardigheid scheen er opeens af te zijn. En er was al een avond geweest, dat er minder dan een half dozijn waren en ze daarom maar in de pastorie gezellig een kop koffie gingen drinken.

Vijfde fase: dominee besloot, er zó tijdig een eind aan te maken dat hij nog enigermate de eer aan zich zelf kon houden en schafte de catechisatie af.

Nu zou je denken, dat het verhaal uit is, zei Gurbe, maar dat is niet zo. Luister maar.

Zesde fase: de dominee schrijft in de kerkbode een taalkundig, sociologisch en psychologisch betoog, om te bewijzen, dat de catechisatie in deze tijd niet meer past.

Toen vroeg iemand aan Gurbe: en hoe vond de kerkeraad dat?

Dát vond Gurbe nu op zijn beurt een vraag, die in déze tijd niet meer past.”

Dit is een ironiserend, maar tegelijk zowel een wáár als een triest verhaal.

Wat ik schreef is wel een erg lange inleiding op een recensie. Maar ik geloof dat het nuttig is er kennis van te nemen. Want het is tegenwoordig zo dat bepaalde verschijnselen in de éne kerkengroep zich altijd in meerdere of mindere mate in de andere voordoen. En het gesignaleerde kwaad is zonder meer een ramp voor een kerk. Het is de voorbereiding van die situatie welke de Heilige Schrift typeert met de woorden: Mijn volk vergaat omdat het geen kennis heeft.

☆☆☆

En nu wat over het boekje van ds Mooiweer. Ds M. geeft in het bovennoemde geschriftje een reeks korte verklaringen, verduidelijkingen van de antwoorden van de Catechismus. Hij wil daarmee de catechisanten helpen bij het verstaan ervan, hun aandacht richten op heel veel waar ze gemakke-

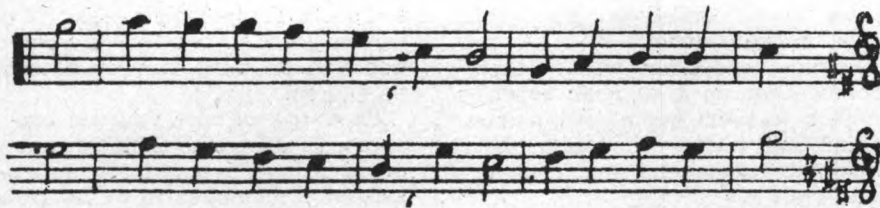
Corrigendum

Zoals de lezers vermoedelijk wel gemerkt hebben is in het artikel „Correctie” van verleden week een zinstorende oneffenheid ingeslopen. Op pagina 145 eerste kolom met het gedeelte dat begint met de regel: „De vraag rest nu: Waarom had de **praeses**” en eindigt met het woord: „**knoeien!**” ingevoed moeten worden aan het eind van die kolom! Namelijk ná de zin: „br Goodijk verdween en br v. d. Spek bleef.”

C.V.

Mel. M. Vulpius

Tekst: M. R. v. d. Berg

Lied van het wachten

Heer Jezus, onze Koning,
is ons vooruitgegaan.
Hij maakt voor ons een woning
die eeuwig blijft bestaan.

Wanneer Hij daarmee klaar is,
komt Hij en neemt ons mee.
Geloof toch dat dat waar is:
zo waar als twee maal twee.

Dan mogen wij ook wonen
dan Hij woont in het licht.
Dan is het feest gekomen,
dat nu nog vóór ons ligt.

Heer, onze lampen branden.
Wij zijn gekleed en staan
met koffers in de handen
gereed om mee te gaan.

Wij blijven op U wachten,
al wordt het nog zo laat.
Wij waken in de nachten,
totdat uw zon opgaat.

Hoe lang zal het nog duren
voordat Gij ons geneest?
Wij tellen hier de uren:
wanneer begint uw feest?

Heer, wilt U nu gauw komen?
Het wachten valt ons zwaar.
Vervul nu onze dromen:
maak uw belofte waar!

kennen wij niet; God alleen weet wie de zijnen zijn, wij niet. Is de gemeenschap der heiligen een tweede naam van de kerk of een functie ervan? Bij Zondag 22 moeten we er voor oppassen dat de catechisanten los komen van het nog al te veel in omloop zijnde griekse „ziel-lichaam-schema” en van het heidense begrip „onsterfelijke ziel”. Janse's „Van idolen en schepselen” is nog steeds actueel. Ook zou ik graag iets doorgegeven willen zien van de Schriftuurlijke opvatting omtrent de dood. Vooral nu. En ik zou ook graag wat meer willen horen over de wet en het gebed.

Dit zijn enkele opmerkingen over het boekje van ds M. Ze zijn vooral bedoeld als wensen voor een komende nieuwe uitgave. Ik geloof dat het uitstekende draagvlak van het geloof dat het uitstekende moderne versie van de Heidelbergs Catechismus is verschenen. Terwijl taal en stijl daarvan in de beste zin van het woord modern zijn, is de „inhoud” van het leerboek onaantast gebleven.

Ik moge er in dit verband ook nog even op wijzen dat er een uitstekende moderne versie van de Heidelbergs Catechismus is verschenen. Terwijl taal en stijl daarvan in de beste zin van het woord modern zijn, is de „inhoud” van het leerboek onaantast gebleven.

Tenslotte: ik geloof niet dat het gewent — en mogelijk! — is de catechisanten de gehele catechismus te laten memoriseren, maar wel dat ze de kernstukken, om de engelse uitdrukking te gebruiken, „met het hart leren”. Dat is een onaantastbaar bezit voor heel het leven. De Waldenzen zorgden er indertijd voor dat hun kinderen tenminste één evangelieverhaal van buiten kenden. Als hun bijbels werden verbrand „hadden” ze dat in ieder geval.

Ik heb deze recensie, zoals u merkt, ook gebruikt om een paar dingen over de catechisatie te zeggen die naar ik meen in de huidige situatie van belang zijn.

C. Veenhof

De Sovjetheiligen

Dit is de titel van een boek van ds Richard Wurmbrand, dat onlangs in het nederlands verscheen. Het boek werd oorspronkelijk in het engels geschreven. Mevrouw A. Maris-

van der Vegt heeft het in het nederlands vertaald, terwijl Buijten en Schipperheijn te Amsterdam deze uitgave verzorgde.

Ds Wurmbrand lijkt een onsterfelijk figuur te zijn geworden. Er zijn meer boeken van hem in het nederlands verschenen. „De ondergrondse kerk” is wel één van de bekendste.

Er zijn mensen, die zich afvragen of het allemaal wel waar is wat ds Wurmbrand schrijft. Overdrijft hij in zijn beschrijving van het leven van de christenen in kommunistische landen? Enkele predikanten uit deze landen hebben hem zelfs openlijk bestreden. Andere mensen vragen, of ds Wurmbrand er verstandig aan doet zo veel te publiceren over het leven van de christenen achter het ijzeren gordijn. De activiteiten van ds Wurmbrand in het Westen maken de vijandschap van de kommunisten tegen de christenen in het Oosten misschien nog groter.

Het is voor ons in het Westen bijna onmogelijk op deze en andere vragen antwoord te geven. De vijandschap tegen de christenen is niet in alle kommunistische landen even groot. Het is zelfs zo, dat het leven van de christenen in de ene provincie veel moeilijker is dan het leven van hun broeders en zusters in een andere provincie van hetzelfde land.

Er zijn ook verschillen in de wijze waarop de christenen achter het ijzeren gordijn zich opstellen tegenover het kommunisme. Er zijn mensen, die het met de kommunistische regeringen „op een akkoordje” gooien. Zij proberen zich, zo goed en zo kwaad als dat gaat, aan het officiële leven in deze landen aan te passen. Er zijn ook gelovigen, die deze houding afwijzen en soms veroordelen. Zij blijven tegen het kommunisme waarschuwen en er tegen strijden. Zij vinden, dat de eerstgenoemden zich door de kommunistische overheden laten inpalmen en niet of nauwelijks meer laten merken dat zij christenen zijn. Volgens hen zijn er in de kommunistische landen veel predikanten en bisschoppen, die verraad gepleegd hebben aan het christelijk geloof.

Ik schets hier in enkele zinnen een situatie, die in de werkelijkheid natuurlijk veel ingewikkelder is. Maar het is duidelijk, dat de zich „aanpassende” gelovigen (in de mate waarin zij zich aanpassen) een veel drage-lijker en vaak zelfs een „goed” leven hebben, dan de gelovigen, die zich absoluut niet aanpassen. Zij hebben het meestal buitengewoon zwaar. Over deze categorie mensen schrijft ds Wurmbrand. Hij wil de christenen in het Westen er met de neus op druk-

ken: denk aan uw broeders die om het geloof vervolgd worden, help hen financieel, bid voor hen, wees dankbaar voor uw eigen geloof, dienstevrijheid en wees geestelijk waakzaam!

Ik heb grote waardering voor de gelovigen in Rusland, die zich niet voor het Evangelie schamen en die ze voor vele jaren naar Sibirië verbannen kunnen worden.

Het boek „de sovjetheiligen” van ds Wurmbrand gaat over deze mensen. Het is een merkwaardig boek. Het boek bestaat uit 34 artikelen, die uit russische kranten geknipt zijn. Het laat zien hoe de pers over deze christenen schrijft en dat deze gelovigen voor gek verklaard worden. Ds Wurmbrand schrijft in de proloog, dat de russische journalisten de gelovigen de zotskap of narrenkap op zet. Gelovigen worden beschreven als mensen, die een beetje gek zijn en die als patiënt in een psychiatrische inrichting thuis horen. De leugens in de sovjetpers zijn vaak doorzichtig. De methoden die de kommunisten gebruiken om deze gelovigen tot de verloochening van het geloof te brengen zijn duivels. Ds Wurmbrand vraagt zijn lezers begrip te hebben voor het feit, dat ouders bidden dat hun kinderen beter kunnen sterven dan godloochenaars te worden. Hij vraagt begrip voor hen die zelfmoord plegen.

De russische pers schrijft over deze mensen als gekken, gestoorden, duisterlingen, dronkaards, huichelaars enz. De auteur zegt hen in een geheel anders licht. Het zijn heiligen, die hun leven publiek aan God wijden. Het zijn Sovjet-heiligen.

In het boek wordt ergens geschreven over christenen, die op straat en in de trein psalmen zingen. Ik dacht: geen wonder dat deze mensen met kommunistische regeringen aan de stok krijgen. Je kunt de duivel ook tarten en uitdagen... Schrijft ds Wurmbrand niet te veel over die gelovigen, die zich nogal extreem onstellen? Het is een vraag, die ik niet kan beantwoorden.

Paulus en Silas zongen ook op een moment, waarvan veel mensen zullen zeggen dat het niet veel aanleiding tot zingen geeft. Zij zaten met weinig rooskleurige vooruitzichten in de gevangenis.

Als je werkelijk niets meer hebt om voorzichtiger voor te zijn, dan leef je en geloof je anders, denk ik. Je hebt geen baan en geen bezittingen meer te verliezen. Je bent alles, alles kwijt. Je familieleden delen je lot of zijn reeds lang van je geïsoleerd. Dan verkeert een mens in een situatie, waarin ik me niet kan verplaatsen. Ik weet niet meer waar ik dan over praat. Het is alleen wel voorstelbaar, dat je tot andere en tot meer dingen in staat bent om van het geloof te getuigen, dan wat wij kennen.

Wanneer een mens tot het uiterste gedreven wordt... bidt voor deze mensen.

Oordeelt niet, zegt de Schrift. Er zijn mensen, die ds Wurmbrand veroordelen om zijn activiteiten. Dit lijkt mij zonder meer onjuist. Het lijkt mij ook onjuist een veroordeling uit te spreken over de christenen, die zich minder heldhaftig gedragen. Oordeel niet, omdat ons oordeel onszelf niet treffe wanneer wij eens in een situatie terecht komen, waarin wij tot het uiterste gedreven worden. Bid God om kracht, zegt de Schrift.

In Rusland verkieszen mensen de dood om geen godloochenaar te worden.

Niemand stelde zich de situatie van de christenen achter het ijzeren gordijn rooskleurig voor, in de zin van: het valt wel mee. Bedrieg uzelf niet. Het valt alleen maar tegen!!

Ik heb de verhalen van anderen, die in kommunistische landen geweest waren nauwelijks kunnen geloven, tot ik het zelf meemaakte. Tijdens bezoeken aan christenen in deze landen, zag ik, dat in verschillende gevallen de ramen gesloten werden als over het geloof of over de kerk gesproken werd. Soms sprak onze gastheer het liefst met ons in de tuin, omdat hij wist dat geheime mikrofontjes ons gesprek daar niet konden af luisteren. In een enkel geval werd ons aangeraden de auto niet te parkeren voor het huis van onze gastheer. (Zelfs niet in zijn straat.) Een buitenlandse auto voor de deur zou hem misschien nog verdachter maken voor zijn omgeving dan hij al was.

Dit verhaal is langer geworden dan de bedoeling was.

Het is amper een „boekbespreking” te noemen. Het gaat over een boek dat niet besproken kan worden. U moet het lezen. En

dat niet alleen. Een geloof zonder daden is een dood geloof. De buitenlandse christenen hebben onze financiële hulp en gebeden hard nodig.

N.a.v. R. Wurmbbrand, **De Sovjetheiligen**.
Buijten en Schipperheijn, Amsterdam
1972. 180 blz. Prijs f 10,—.

H. E. S. Woldring

—o—

Goddelijk recht en kerkelijke orde bij Martin Bucer, door dr W. van 't Spijker.

In de serie „Apeldoornse studies” verscheen dit geschrift, dat de in verkorte vorm uitgesproken rede bevat, die dr van 't Spijker heeft gehouden bij de aanvaarding van zijn ambt als hoogleraar aan de Theologische Hogeschool der Christelijke Gereformeerde Kerken te Apeldoorn op 14 januari jl.

De auteur gaat in de in Roomse en Protestantse kring heersende onzekerheid ten aanzien van bijbelse gegevens in hun betekenis van het kerkrecht na wat Martin Bucer hierover heeft gezegd. Terecht gaat hij er van uit dat het van doorslaggevende betekenis is hoe wij naar de Schrift luisteren en putten uit de bron van het Evangelie. Immers, beslissend is hierbij de visie op de Schrift en het Evangelie. Vandaar dit onderzoek bij één van de reformatoren.

Bucer heeft sterke nadruk gelegd op de orde in de Kerk van Christus, omdat God een God van orde is en niet van wanorde, maar dat die orde niet legalistisch en formalistisch op, maar zet die in direct verband met de bediening van het heil van Godswege door middel van Zijn dienaren, 26. Men zou kunnen zeggen: het gezag van de kerk is een zaak van de effectieve genade van Christus. Hij effectueert het. Maar toch altijd zo, dat Hij ons bindt aan het ene Woord van God, 29.

Dit is slechts iets uit deze belangrijke rede, die ik in veler handen wens, ook van onze mensen. In het nadenken over de functionering van het kerkverband, waarbij de vragen rondom het kerkrecht een beslissende rol spelen, kan deze rede ons uitnemende diensten bewijzen. Vele vragen komen er in ter sprake. Ze worden beantwoord onder het ene aspect van het evangelie: We zijn discipelen van Christus en niet van Mozes, 37. Een diepborend, voortreffelijk geschrift, door Kok keurig uitgegeven.

G. Janssen

—o—

Zo zongen de ouderen. De houding van de christelijke afgescheidenen (Gereformeerden) tegenover het aanvaarden van overheidsuitkeringen aan de kerken, door **dr J. Plomp**.

Ook dit een door Kok uitgegeven geschrift, en wel in de serie Kamper Cahiers. Daarin is het nummer 20.

De titel doet misschien niet erg wetenschappelijk aan, het boekje zelf, dat de tekst van de in verkorte vorm uitgesproken rede ter gelegenheid van de viering van de honderdzeventiende gedenkdag van de Stichting van de Theologische Hogeschool te Kampen bevat, legt getuigenis af van noeste wetenschappelijk arbeid in archieven, bibliotheken en talloze andere bronnen van kennis. Niet minder dan 227 noten maken dit duidelijk, terwijl er ook nog bijlagen aan zijn toegevoegd.

Prof. Plomp is kennelijk geboeid door de geschiedenis van de Christelijke Afgescheidenen en schrijft er over met grote kennis van zaken. Hij laat zien hoe ze hebben geworsteld met het in de ondertitel aangeduide probleem; niet altijd eenzelfde houding hebben aangenomen; ook niet altijd eensgezind waren — soms sprak de nood óók een woordje mee — maar tenslotte in de periode na 1860 toch definitief gekomen zijn tot afwijzing van staatsgelden, niet zonder invloed van de United Presbyterian Church.

Een interessante en gedegen rede, van belang in verband met het voorstel van de staatscommissie van Walsum. Zelf blijft prof. Plomp grote aarzeling behouden over uitke-

ringen van de staat ook van geringere omvang of zoals bij afkoop het geval zou zijn, van zelfs incidentele.

G. Janssen

☆☆☆

J. M. v. Walsum-Quispel - **De Jabbok stroomde door de ziekenkamer**. Zomer & Keuning, Wageningen, 3e druk, 1971.

Onder bovenstaande titel verscheen postuum een bundel verzen van de vrouw van de voormalige burgemeester van Rotterdam, voornamelijk tijdens haar laatste ziekte geschreven. Mijn recensie-exemplaar vermeldt: 3e druk. Blijkbaar is er vraag naar deze verzen. En het is bij verzenbundels niet gebruikelijk.

Ik denk dat deze vraag samenhangt met het feit dat mevr. Van Walsum in haar verzen verwoord heeft, wat velen vandaag voelen. Ze worstelde met het lijden in deze wereld en in haar eigen leven en met de vraag wat God daarmee heeft uit te staan. Zoals Jacob vocht met de Engel bij de Jabbok, zo vocht ook zij met God. Ze hunkert ernaar de naam Vader weer onbevangen te kunnen uitspreken, maar in de confrontatie met het leed lukt het haar niet.

„O onze Heer,
ik kan het woord Vader
niet meer over de lippen krijgen.”

Van deze worsteling met God, die uiteindelijk uitmondt in een zich vol vertrouwen aan God overgeven, legt deze bundel op een eerlijke en onopgesmukte wijze getuigenis af.

Wie deze verzen leest, voelt iets van schroom over zich komen. Mij bekreep op een gegeven moment het gevoel met iets onbehoorlijks bezig te zijn: het afluisteren van een zeer intiem en vertrouwelijk gesprek. Deze eerlijke verantwoording van de bewuste manier waarop ze het laatste stuk van haar levensweg aflegde, geeft deze bundel het karakter van een document humain.

Op dat vlak ligt voor mij de waarde van deze verzen. Poëtische zeggingskracht bezitten ze nauwelijks. Wie het om poëzie te doen is, zal in deze bundel weinig van zijn gading vinden. Maar hij ontmoet er wel een mens in, die hem iets doet. En dat is niet gering.

M. R. v. d. Berg

—o—

Suzan Coumou-Huisman - **Zand erover**.
Uitg. Orion/Desclée De Brouwer, 1971

Poëtische zeggingskracht is wel aanwezig in de bundel ZAND EROVER, waarmee Suzan Coumou-Huisman debuteert. Er staan in deze verzen sterke regels. Bijzonder goed wordt b.v. de sfeer opgeroepen van een pas begonnen dag:

„met het koude goud in de mond
slikken wij een nog pas gisteren
haastig door”

Zo zouden er meer regels die me troffen, te citeren zijn.

Suzan Coumou-Huisman huilt niet mee met de wolven in het tegenwoordig bijna verplichte bos der decadentie. Bladerend en lezend in de bundel krijg je niet het gevoel te zullen stikken wegens gebrek aan zuurstof. Die zuivere atmosfeer hangt duidelijk samen met het feit dat deze dichteres blijkens het titelvers van deze bundel leeft in het klimaat van Gods vergeving.

„zand erover”
bij het zoeken naar de waarheid
blijft het raadsel
van onszelf en anderen.

in de afgrond
erken ik God
als de alfa en de oméga
van het cryptogram,

dat zeventig maal zeven maal
geschreven staat op de muren
van Zijn vergeving.

Poëzie behoort vandaag iets geconcentreerd te zeggen. Deze bundel voldoet aan die eis. Een enkele maal (b.v. het slot van „Diepste vernedering”) vervalt Suzan Coumou-Huisman m.i. tot overconcentratie, waardoor de woorden als vereenzaamde vetoogjes op een magere soep drijven en geen wezenlijke functie meer bezitten.

Er bestaat een kans dat deze dichteres het teveel gaat zoeken in een cerebraal spel met woorden. Zo komt tenminste het slot van „Onsterfelijk” bij mij over: verbluffend knap, maar daardoor aan zijn doel voorbij schietend. Het woordenspel is zo geraffineerd doorgevoerd, dat het de inhoud overspeelt. Het doet je denken aan een dame wier make-up zo verblindend goed is aangebracht, dat je je permanent zit af te vragen hoe een dergelijke volmaakte make-up bereikt kon worden, terwijl je daardoor geen aandacht voor de dame zelf meer hebt.

Het laatste vers van de bundel houdt een belofte in:

opgevist spartelend
boven het droge,
word ik opnieuw
in het leven
uitgezet.

Blijkbaar mogen we nog iets van deze dichteres verwachten. Wat mij betreft: geen zand dáárover!

M. R. v. d. Berg

Persschouw

■ Een stem uit Noord-Amerika

Ook in de Chr. Geref. Kerk van Noord-Amerika (de Chr. Reformed Church in de V.S. en Canada) is in de laatste jaren veel discussie en spanning geweest over vragen rondom het Schriftgezag.

Speciaal ook in verband met de publicaties van de proff. Lever en Kuitert. Een paar jaar geleden gaf de synode aan een commissie opdracht haar over deze kwesties van advies te dienen. De arbeid van deze commissie is op de laatst gehouden synode besproken en ten slotte zijn er enkele uitspraken gedaan.

Uit het Reformatorisch Dagblad, dat voortreffelijk kerknieuws geeft, neem ik een paar uitspraken over.

Inzake opinies als van Lever en Kuitert schreef het rapport:

„Als iemand bijvoorbeeld beweert, dat de wetenschap het onmogelijk maakt nog te geloven, dat er vroeger één man en één vrouw waren, die de voorouders van het menselijk geslacht zouden zijn, dan is het principe dat de Schrift zichzelf verklaart niet langer gehandhaafd. Kuiterts bewering, dat de zondeval in Genesis 3 geen historische gebeurtenis is, maar een „voorbeeld tot lering” wordt verworpen. Precies zo is het, als we lezen: „De bewering, dat deze hoofdstukken (Genesis 1-11) geen gebeurtenissen vertegenwoordigen, die waar gebeurd zijn, is zeker in strijd met onze reformatorische beginselen en met de Schrift zelf”. Kuiterts ontkenning van de historiciteit van de zondeval wordt ook duidelijk verworpen: „Het is duidelijk, dat de ontkenning van de historiciteit van de val van onze eerste voorouders in het begin van de menselijke geschiedenis niet overeen kan komen met onze beginselen.”

De synode nam uiteindelijk de volgende zeven uitspraken aan omtrent de aard en de omvang van het Schriftgezag. Deze uitspraken waren bedoeld als pastoraal advies.

„a. de synode roept de kerken op tot een eerlijke erkenning, dat de Schrift ons met volledig Goddelijk gezag de reddende openbaring van God in Jezus Christus toont en dat dit gezag uitgaat van de hele Schrift in zijn totale omvang en in alle delen.

b. de synode roept de kerken op de echte geloofsbelijdenis van het Schriftgezag te handhaven, dat onafscheidelijk aan de historische werkelijkheid van de gebeurtenissen, zoals deze in de Bijbel staan, verbonden is.

c. de synode dringt er bij de kerken op aan om in verband met punt b. ermee te rekenen, dat deze gebeurtenissen worden uitgelegd met het accent op hun openbaringskarakter.

d. wetend, dat de Schrift door God geïnspireerd is, herinnert de Synode de kerken eraan, dat het Schriftgezag niet afhangt van de resultaten van de wetenschap; hoewel deze resultaten kunnen dienen tot beter verstaan van de Schrift, moet de kerk alleen een beroep doen op het Schriftgezag als grondslag voor geloof en leven en dienovereenkomstig trachten een christelijke gemeenschap tot stand te brengen waarin de wetenschapsbeoefening geschiedt in getrouwheid aan het Schriftgezag.

e. de synode geeft de kerken instructie om toe te zien, dat de Bijbelstudies op een verzorgde en goede wijze geschieden, in onderdanigheid denkend aan de opvattingen van de Schrift zelf en hiermee in verband waarschuwend tegen het gebruik van elke methode van Bijbeluitleg, die het gebeurtenis-karakter of de openbaringsbetekenis van de Bijbelverhalen uitsluit of in twijfel trekt, en aldus het volle gezag van de Schrift als Woord van God aantast.

f. de synode herinnert de kerken aan onze verplichting jegens elkaar, een vrijheid van Bijbeluitleg te respecteren, die valt binnen de grenzen van onze belijdenis en van de formulieren van enigheid, daarbij natuurlijk erkennend, dat we in alles gebonden zijn aan de Schrift.

g. de synode herinnert de kerken aan het Schriftgezag, dat zijn beslag op het gehele leven van de kerk legt, zodat het Bijbelse gezag niet alleen moet worden geloofd en beleden als een geloofsartikel, maar ook in de praktijk van het kerkelijke volhardend moet worden toegepast."

De synode besloot het gehele rapport over deze zaak voor te leggen aan de in augustus van dit jaar in Australië samenkomende Gereformeerde Oecumenische Synode.

—o—

■ Manipulatie

Een van de verschijnselen waarover de „progressieve” mensen zich hevig opwinden is de manipulatie.

De volgelingen van Marcuse schelden daarop in alle tijden en wijzen.

Je krijgt soms de indruk dat alle „werkgevers” door hen beschouwd worden als een soort boeven die maar één doel hebben: manipuleren met hun „werknemers” om er zo veel mogelijk van te profiteren.

Maar steeds weer komt bij je de vraag op: heeft men werkelijk een eerlijke afkeer van manipulatie?

Verfoeit men die daadwerkelijk? In alle vormen? En doet men er in geen enkel geval aan mee?

Die vragen kwamen bij me op toen ik een verhaal las over Marilyn Monroe.

Die moet blijken dat verhaal een „superstar” geweest zijn in de filmwereld. Ik kan daar niet over oordelen, maar in het relaas dat ik over haar in een „Telegraaf” las wordt dat gezegd.

Van deze Marilyn Monroe las ik in die krant het volgende:

„Ze stierf eenzaam in haar huis in Hollywood, nadat zij teveel gedronken had en teveel slaaptabletten had ingenomen. Ze stierf als een geestelijk ernstig zieke, jonge vrouw wier lichaam en geest gesloopt waren door de filmindustrie in Hollywood, die haar gebruikte en misbruikte, die haar exploiteerde en toen zij niet meer bruikbaar was, liet vallen.

Marilyn Monroe was een diep teleurgestelde vrouw op de avond dat zij besloot te sterven...

Twentieth Century Fox had haar kort voor haar dood ontslagen, omdat zij van de 35 draaidagen van haar laatste film maar op twaalf verschenen was.

Ze verscheen niet omdat zij ziek was. Er waren pogingen gedaan om haar in een psychiatrische inrichting te laten opnemen, maar zij weigerde dat. Toch moet zij gevoeld hebben dat haar geest ziek was, dat zij het moment naderde waarop zij zich zelf niet meer onder controle had.

Het moet haar wanhopig hebben gemaakt. Ze dronk meer dan goed voor haar was, maar alcohol deed haar slapen...

Marilyn Monroe verkocht haar uiterlijk aan Hollywood.

Voor haar ziel had men geen belangstelling. Dat maakte haar een ongelukkige vrouw.

Men wilde alleen profiteren van het omhulsel Monroe en vergeten dat zij een persoonlijkheid was, gevoelens had, verdriet kon hebben, van vlees en bloed was...

Toen Marilyn stierf werd men daar ineens mee geconfronteerd.

Toen huilde Hollywood.

Maar het waren krokodillentranen..."

In een verhaal als dit wordt je geconfronteerd met een van de meest afschuwelijke vormen van manipulatie.

En Marilyn Monroe is slechts één van de zeer vele slachtoffers daarvan. Hoeveel „sterren” in de filmindustrie, de „showbusiness” onder de „topstporters” verging en vergaat het niet op dezelfde manier. Al eindigt hun leven misschien nog niet in zelfmoord.

Maar — en daar wilde ik vooral op wijzen — de miljoenen en miljoenen die van deze sterren „genoten” zijn voluit medeschuldig aan deze manipulatie.

Zij zijn het die er voor „zorgen” dat de keiharde materialistische managers hun slachtoffers in hun greep houden en voortjagen in een richting die steeds hoger winst oplevert. Een opjagen dat tot een doodjagen worden kan.

En als het mooie er af is dan laat men ze vallen. Ze, d.w.z. de managers en het publiek. De slachtoffers worden weggesmeten als een uitgeknepen citroen. Ze worden vergeten.

Ik zal nooit het levensverhaal vergeten van een meisje dat werd „opgevoed” tot een kunstrijdster op schaatsen. Ze heeft geen jeugd gekend. Het ging haar „opvoeders” alleen maar om de briljante prestatie. Daarop werd gerekend met eten, drinken, slapen, ontspanning. Ze was een machine waaraan de technici sleutelden om die tot het hoogste rendement op te voeren. Het was afschuwelijk.

Maar nog eens: hierbij is ook, en niet het minst, „het publiek” de schuldige.

En de kranten die de „prestatie” als groot nieuws beschouwen. Ook de „christelijke” kranten.

Er is ontzaglijk veel schijnheiligheid in onze maatschappij.

C. V.

KERKNIEUWS

Bunschoten-Spakenburg — Adres Geref. Kerk te Bunschoten is vanaf heden: J. Koelewijn, Dorpsstraat 18, Bunschoten.

JACOB KOOIMAN

en

CLARA VOOGT

Met dank aan de HERE die ons samenbracht geven wij kennis van ons voornemen om op 31 augustus 1972 om 11.00 uur te Amsterdam in het huwelijk te treden in het I.C.C. Vondelpark.

Kerkelijke inzegening om 1.30 uur in de Pro Regekapel, Andreas Schelfhoutstraat 39a, door Ds. H. J. van der Kwast.

Receptie van 4.00-5.30 uur in het Hilton-Hotel, Apollolaan 138-140.

Amsterdam, augustus 1972
Breughelstraat 3
Klipperstraat 93

Toekomstig adres:
Breughelstraat 3, Amsterdam.

Redactieleden

Ds H. Amelink, Drs H. de Jong,
D. W. L. Milo, Prof. C. Veenhof,
Ds G. Visee, Drs H. E. S. Woldring.

Adres van de Redactie

Ds H. Amelink, Waal 5, Langerak
(Z.-H.), tel 0 1843 - 232.

Gereformeerde Persvereniging „Opbouw”

secretaris-penningmeester: W. Kaper, van Lynden van Sandenburglaan 16, Utrecht. Tel. 0 30 - 711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist. Tel. 0 3404 - 12452.

Abonnementprijs

f 15,— per jaar (bij vooruitbetaling).
Advertentieprijs ... 25 ct per mm.
Familieberichten ... 20 ct per mm.

Dankbaar voor wat onze God ons in hem gegeven heeft geeft de raad van de Geref. Kerk te Ede kennis van het overlijden van broeder

J. M. Roseboom

in de leeftijd van 75 jaar.

Hij mocht zijn Heer en ons vele jaren trouw dienen in het ambt van ouderling, in de gemeenten van Enkhuizen en Ede.

Omringe de HEERE zijn Vrouw met Zijn vertroosting.

Namens de kerkeraad,
C. P. Plooy, praeses
G. J. te Winkel, scriba

Ede, 13 augustus 1972

REHOBOTHSCHOOL

HARDINXVELD-GIESENDAM

Het Bestuur vraagt voor haar Rehobothschool (10 leerkrachten) m.i.v. 15 sept. of z.s.m. daarna

een onderwijzeres

in vaste dienst.

Van Geref. beginselen.
Er is een flatje beschikbaar.
School dicht bij station. Prima verbindingen.
Goede studiemogelijkheden.

Inl. en soll. bij het hoofd der school:
G. Silkkema, Graafstroomstraat 1, Hardinxveld-Giessendam. Tel. 01846-2384.

Plaats uw familieberichten

in dit blad.

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 03404 - 12452

★

Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk